Jaakko Kangasniemi

3.3.2016

Lausunto eduskunnan ulkoasiainvaliokunnalle / Valtioneuvoston selonteko kehityspolitiikasta

Finnfund on Suomen valtion omistama kehitysrahoittaja, jonka tavoitteena on köyhyyden vähentäminen. Panostamme erityisesti ilmastonmuutosta hillitseviin hankkeisiin, kuten uusiutuvaan energiaan ja kestävään metsätalouteen. Edellytämme asiakkailtamme sitoutumista kansainvälisten standardien noudattamiseen ympäristö- ja yhteiskuntavastuuasioissa ja toimimme muutosagenttina menettelytapojen jatkuvalle parantamiselle.

Valtioneuvoston selonteko kehityspolitiikasta, samoin kuin eduskunnan jo hyväksymä budjetti vuodelle 2016, nostaa Finnfundin selvästi aiempaa keskeisemmäksi osaksi Suomen kehitysyhteistyötä. Tämä lausunto ei niinkään kommentoi selontekoa kuin taustoittaa sitä esittelemällä Finnfundin toimintaa ja vastaamalla joihinkin julkisuudessa esitettyihin kysymyksiin.

Kestävin keino poistaa köyhyyttä on työpaikkojen ja talouskasvun luominen. Kun yhteiskunta kehittyy, ihmiset pystyvät työllistymään kotimaassaan, mikä luo vakautta ja hyvinvointia koko maailmaan. Pakolaisongelmien kärjistyessä työpaikkojen luomisen merkitys on entistä selvempi. Positiivisen kierteen avulla maat nousevat jaloilleen, pääsevät itse auttamaan itseään ja huolehtimaan kansalaisistaan ja näiden oikeuksista.

Menestyvät yritykset ovat erinomainen väline köyhyyden poistamiseen. Finnfund rahoittaa kehitysmaissa sijaitsevia yritysten investointeja. Vedämme omalla sijoituksellamme mukaan yksityistä rahaa, jolloin teho on moninkertainen. Edellytämme vastuullisia toimintatapoja kaikissa hankkeissamme. Vaikka maan oma lainsäädäntö vaatisi vähemmän, me edellytämme esimerkiksi ympäristöasioissa ja työoloissa asiakkaidemme noudattavan kansainvälisiä standardeja ja ILOn sopimuksia. Osana hankkeiden arviointia pyrimme varmistamaan, että hankeyhtiöissä noudatetaan hyviä käytäntöjä liittyen esim. palkkaukseen, työaikoihin, järjestäytymisvapauden sallimiseen, tasa-arvoiseen rekrytointiin sekä työterveyteen ja -turvallisuuteen. Myös alihankintaketjun hallintaan ja vastuullisuuteen kiinnitämme huomiota. Mahdollisten puutteiden korjaamisesta ja asianmukaisten hallintajärjestelmien rakentamisesta sovimme osana rahoituksen ehtoja ja seurannassa keskitymme siihen, että sovitut parannukset tehdään ja että hyviä käytäntöjä muutenkin noudatetaan.

Kansainvälisten standardien mukaisesti Finnfund kiinnittää ihmisoikeuksien kunnioittamiseen ja sukupuolten välisen tasa-arvon edistämiseen huomiota kaikessa toiminnassaan. Tasa-arvokysymykset sisältyvät rutiininomaisesti esimerkiksi sijoituspäätöksiä edeltäviin selvityksiin ja hankeseurantaan. Kansainvälisissä standardeissa (kuten IFC:n ympäristö- ja yhteiskunta-vastuustandardit) sukupuolten välinen tasa-arvo on läpileikkaava teema, jota tarkastellaan esim. ihmisarvoisten työpaikkojen luomisen ja ylläpitämisen yhteydessä, maanhankintaan liittyvissä kysymyksissä sekä elinkeinojen kehittämisessä ja turvaamisessa. Lisäksi osa Finnfundin hankkeista keskittyy nimenomaisesti tasa-arvokysymyksiin, esimerkiksi kohdentamalla rahoitusta naisyrittäjille tai panostamalla vapaaehtoisissa yhteiskuntavastuuohjelmissaan esimerkiksi tyttöjen koulutukseen.

Hankkeissa tavoitelluista kehitysvaikutuksista tavallisimmin mainittuja ovat työpaikkojen luominen ja toimeentulomahdollisuuksien parantaminen sekä kohdemaiden veropohjan kasvattaminen. Monissa hankkeissa se keskeinen

kehitysvaikutus, jonka vuoksi Finnfund hanketta rahoittaa, on kuitenkin jotain hankekohtaista. Esimerkiksi lääketehdashankkeen keskeinen kehitysvaikutus on korkealaatuisten ja edullisten lääkkeiden tuottama kansanterveydellinen hyöty ja vastaavasti aurinkoenergiahankkeen tärkeimmät kehitysvaikutukset liittyvät tuotettuun sähköön sekä polttamatta jääneisiin tuontipolttoaineisiin ja vältettyihin ilmansaasteisiin. Finnfundin historian parhaimpiin kuuluvissa hankkeissa vaikeita, kohdemaiden kansanterveyttä vaarantavia ympäristöongelmia on onnistuttu ratkaisevasti vähentämään suomalaisen osaamisen avulla.

Vaikka Finnfundin rahoittamissa hankkeissa on suoraankin töissä kymmeniä tuhansia ihmisiä, pääasiallinen työllistävä vaikutus on epäsuora. Näin on erityisesti energiasektorilla. Finnfundin tärkeä painopiste viime vuosina on ollut aiempaa pienemmin päästöin tai kokonaan uusiutuvilla lähteillä tuotettu energia, joka suoraan ei työllistä yleensä kovin paljon muuta kuin rakennusvaiheessa, mutta on välillisesti aivan kehityksen keskiössä. Esimerkiksi Afrikassa ihmisten valtaenemmistö ei tänä päivänä saa sähköä joko lainkaan tai saa sitä vain satunnaisesti tai maksaa siitä moninkertaista, joskus jopa moni-kymmenkertaista hintaa verrattuna siihen, mitä me Suomessa maksamme. Sähkön heikko saatavuus ja korkea hinta ovat keskeisiä syitä siihen, että työn tuottavuus on surkea ja ihmisten tulot matalia. Jotta Afrikan nuorille voitaisiin tarjota työtä ja tulevaisuutta omalla mantereella, sähköpulan lievittäminen on avainkysymys. Esimerkiksi Maailmanpankin tuore selvitys samoin kuin Kofi Annanin johdolla laadittu Africa Progress Report 2015 (”Power, People, Planet”) näkevät sähköistyksen aivan keskeisenä kehityksen edellytyksenä.

Hankkeissa, joissa Finnfund on mukana yhtenä keskeisenä rahoittajana, tuotetaan nyt jo useiden satojen tuhansien ihmisten tarvitsema sähkö ja rakenteilla olevien hankkeiden myötä hyötyjien määrä nousee miljooniin. Tämän sähkön turvin tuhannet pienet ja isommatkin yritykset luovat uusia työpaikkoja ja parantavat vanhoja esimerkiksi Hondurasissa, Kap Verdellä ja Ugandassa sekä kohta muun muassa Jordaniassa, Keniassa, Mongoliassa, Ruandassa ja Egyptissä.

Eniten sähköstä hyötyvät yleensä naiset ja lapset, jotka nyt ovat erityisen alttiita saastuneelle sisäilmalle. Afrikassa kotien savuinen ja kerosiininkatkuinen sisäilma on jopa suurempi kansanterveydellinen ongelma kuin malaria.

Noudatamme toiminnassamme Suomen kehityspolitiikan linjauksia ja valtion omistajaohjausta. Valtio-omistajan tavoitteet Finnfundille asettaa ulkoasiainministeriö ja allekirjoittaa kehitysministeri. Raportoimme tavoitteiden toteutumisesta ulkoasiainministeriölle ja jatkuvasti laajemmin myös nettisivuillamme ja vuosikertomuksessa. Yhtiön toimintaan kohdistuva kiinnostus on viimeisen vuoden aikana kasvanut, esimerkiksi nettisivujamme luetaan paljon aiempaa enemmän ja olemme nyt panostamassa lisää siihen, että saisimme enemmän, nopeammin ja yksityiskohtaisemmin tietoa hankkeistamme. Toimintaamme arvioivat aika ajoin myös mm. ulkoasiainministeriö ja valtiontalouden tarkastusvirasto.

Koska tarjoamme asiakkaillemme vastikkeellista rahoitusta, jonka me mandaattimme mukaisesti pyrimme saamaan takaisin tuottoineen, keskitymme toiminnassamme hyvin paljon sen varmistamiseen, että suunnitelmat ovat uskottavia, niiden toteutus etenee järkevästi ja tavoiteltuja tuloksia saavutetaan. Kehitysvaikutukset eivät ole sama asia kuin taloudellinen kannattavuus, mutta ne ovat tyypillisesti tiiviisti kytköksissä toisiinsa: jos laitos ei tuota lääkkeitä tai sähköä, niin kuin tarkoitus oli, sekä kannattavuus että kehitysvaikutukset ovat vaarassa. Se, mitä kehitysyhteistyössä yleensä selvitetään erillisten evaluaatioiden avulla,

on Finnfundin toiminnassa suurelta osin normaalia hankeseurantaa tulosten varmistamiseksi.

Hankkeissamme rahat eivät kulu vaan kiertävät. Samalla kun Finnfund on keskittynyt luomaan mittavia kehitysvaikutuksia, yhtiö on kyennyt kasvattamaan pääomaansa. Toimintamme on ollut tuloksellista, vaikuttavaa ja tehokasta sekä kehitysvaikutusten että taloudellisen tuloksen kannalta. Toimimme pitkäjänteisesti. Tulos sijoitetaan uusiin hankkeisiin eli samoilla euroilla pystytään poistamaan köyhyyttä monessa eri hankkeessa. Finnfund on kautta historiansa saanut valtiolta pääomaa noin 165 miljoonaa euroa, suurimman osan siitä viimeisen kahdeksan vuoden aikana. Pääoman ja lainanoton turvin on tehty yhteensä runsaat 400 sijoituspäätöstä, joiden yhteenlaskettu arvo on noin pari miljardia euroa. Kannattavan toiminnan tuloksena pääoma on kasvanut noin 250 miljoonaan euroon. Lainanoton avulla yhtiön ulkona olevat sijoitukset ovat runsaat 320 miljoonaa euroa ja laaja salkku, jossa on mukana myös maksamattomat sijoituspäätökset, on noin 600 miljoonan euron suuruusluokkaa. Työn alla on tällä hetkellä noin 300 miljoonan euron sijoituspäätökset (siis Finnfundille kaavailtu osuus valmistelussa olevien hankkeiden rahoituksesta).

Se, että yhtiön käytössä ollut erityisriskirahoitusmahdollisuus päättyi vuodenvaihteessa eikä kuluvan vuoden budjettiin sisältyvän pääomankorotuksen toteutus ole vielä selvinnyt, rajoittaa oleellisesti erityisesti köyhimmissä maissa sijaitsevien tai muuten erityisen riskipitoisten hankkeiden tekemistä, varsinkin siltä osin, kun kyse olisi oman pääoman ehtoisista sijoituksista. Finnfundilla on hyvät valmiudet kasvattaa toimintaansa tehokkaasti heti, kun kaavailtu pääomankorotus toteutuu.

Suomalaisilla yrityksillä on monenlaista kehitysmaissa tarvittavaa osaamista ja teknologiaa esimerkiksi jätteiden käsittelyyn, sähkön tuotantoon, energian säästämiseen ja uusiutuvien luonnonvarojen kestävään käyttöön. Finnfund tekee runsaasti yhteistyötä suomalaisten yritysten kanssa tavalla, joka hyödyttää sekä kehitysmaita että Suomea. Onnistuneet projektit tuottavat työtä ja verotuloja sekä kehitysmaissa että Suomessa.

Se, että yrityksiä tarvitaan kehitysyhteistyössä, on tiedostettu maailmanlaajuisesti. Muun muassa viime kesänä kehitysrahoitusta käsitelleessä YK:n Addis Abeban kokouksessa korostettiin yritysten saamista mukaan niihin investointeihin, joita kehitystavoitteiden saavuttaminen edellyttää. Muissa Pohjoismaissa, Euroopassa ja maailmalla Finnfundia vastaavien organisaatioiden resurssit ovat pääsääntöisesti paljon suuremmat kuin Finnfundilla, ja niitä on lisätty useana vuonna. Maailmalla on paljon järkeviä kohteita, joihin tarvitaan rahoitusta. Rahoittamamme investoinnit ovat kuitenkin haastavia. Kun saamme lisää resursseja, pystymme ottamaan lisää riskejä, poistamaan toiminnastamme tarpeettomat jarrut ja menemään sinne, missä tarve on suurin.

Viime vuosina Finnfundin toiminnan painopiste on siirretty köyhiin maihin ja Afrikkaan. Hankkeita on myös useissa hauraissa maissa ja jotkut hankkeet luovat elämisen edellytyksiä pakolaisille. Ulkoasiainministeriön asettamien tavoitteiden mukaan kolme neljäsosaa uusista sijoituksista tulee kohdistaa alemman keskitulotason ja sitä köyhempiin maihin ja useimpina viime vuosina tämä osuus on ollut vielä suurempi. Noin puolet sijoituspäätöksistä kohdistuu matalatuloisiin ja ns. vähiten kehittyneisiin maihin. Finnfund on rahoittanut hankkeita useissa maailman köyhimpiin kuuluvissa maissa, kuten Sierra Leonessa, Kamputseassa ja Etiopiassa ja tällä hetkellä hankkeita valmistellaan mm. Myanmarissa ja Afga-

nistanissa. Tiedossamme ei ole yhtään muuta kehitysrahoittajaa, joka olisi fokukseltaan yhtä vahvasti suuntautunut köyhiin maihin, rahoittaisi merkittävän osan sijoituksistaan velkarahalla ja silti onnistuisi toimimaan vuodesta toiseen kannattavasti.

Finnfundin painopisteitä ovat uusiutuva energia, kestävä metsätalous ja ruokaturva. Suurin viime vuonna valmistunut hankkeemme on Hondurasiin rakennettu iso aurinkovoimala, johon tehoelektroniikan toimitti ABB Suomi. Suurin rakenteilla oleva kohteemme on Keniassa sijaitseva Afrikan suurin tuulipuisto, jonka turbiinit pysyvät pystyssä suomalaisen Peikon kehittämillä ja toimittamilla perustuksilla. Työn alla on tällä hetkellä erityisesti aurinko-, tuuli-. ja biovoimalahankkeita, energiatehokkuutta parantavia hankkeita sekä metsänviljelyhankkeita maissa, joissa kotimainen puutuotteisiin kohdistuva kysyntä ja sen myötä paine luonnonmetsiin kasvaa tavalla, joka uhkaa biodiversiteettiä. Lisäksi valmistelussa on erilaisia infrastruktuuri- ja valmistavan teollisuuden hankkeita useilla eri toimialoilla.

Finnfundin rahoittamissa hankkeissa aurinkopaneeli tai tuuliturbiini tuottaa sähköä keskimäärin noin kaksi kertaa niin paljon kuin vastaava paneeli tai turbiini tuottaa Euroopassa ja vähentää päästöjä 3–4 kertaa niin paljon. Näiden hankkeiden rahoittaminen on poikkeuksellisen tehokasta ilmastopolitiikkaa ja luo samalla vientimahdollisuuksia niille suomalaisille yrityksille, joilla on tarjota hankkeisiin kilpailukykyistä teknologiaa.